

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και κατάρτισης 2019

Ελλάδα

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2019

Η περαιτέρω χρήση επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή. Η πολιτική περαιτέρω χρήσης εγγράφων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διέπεται από την απόφαση 2011/833/ΕΕ (ΕΕ L 330 της 14.12.2011, σ. 39).

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών ή άλλου υλικού τα οποία δεν καλύπτονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της ΕΕ πρέπει να ζητείται απευθείας η άδεια των κατόχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Cover image: composition with images © istock.com

Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2019

ΕΛΛΑΔΑ

Ο τόμος 2 της «Έκθεσης Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης — 2019» περιλαμβάνει είκοσι οκτώ επιμέρους εκθέσεις, μία για κάθε χώρα. Με βάση τα πιο επικαιροποιημένα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία, παρουσιάζει και αξιολογεί τα κυριότερα πρόσφατα και τρέχοντα μέτρα πολιτικής σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ. Συνεπώς, συμπληρώνει άλλες πηγές πληροφοριών οι οποίες περιγράφουν τα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Στο τμήμα 1 παρέχεται στατιστική επισκόπηση των βασικών δεικτών της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Στο τμήμα 2 περιγράφονται συνοπτικά τα βασικά πλεονεκτήματα και οι κυριότερες προκλήσεις του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης της χώρας. Το τμήμα 3 επικεντρώνεται στους εκπαιδευτικούς και στις προκλήσεις του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού. Το τμήμα 4 εξετάζει τις επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Το τμήμα 5 πραγματεύεται τις πολιτικές για τον εκσυγχρονισμό της προσχολικής και της σχολικής εκπαίδευσης. Στο τμήμα 6 εξετάζονται μέτρα για τον εκσυγχρονισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος, το τμήμα 7 καλύπτει την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ενώ το τμήμα 8 καλύπτει την εκπαίδευση ενηλίκων.

Το χειρόγραφο ολοκληρώθηκε στις 26 Αυγούστου 2019.

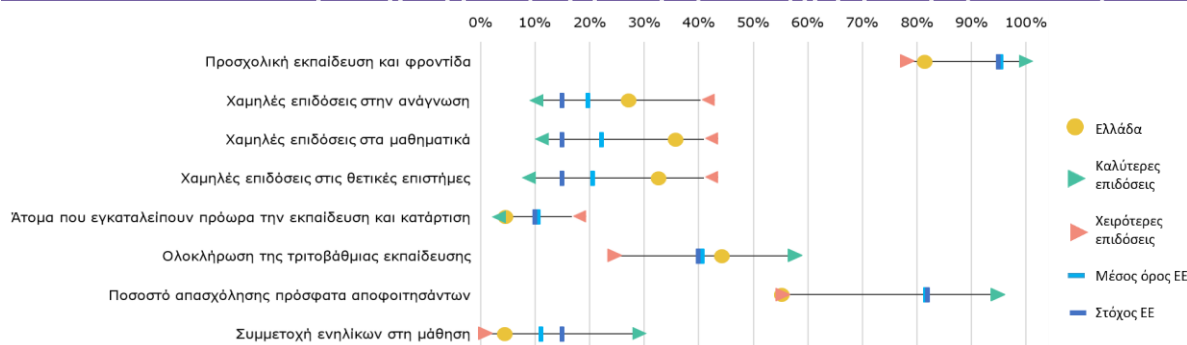
Πρόσθετα στοιχεία σχετικά με το ευρύτερο πλαίσιο είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο (ec.europa.eu/education/monitor)

1. Βασικοί δείκτες

		Ελλάδα		Μέσος όρος ΕΕ	
		2009	2018	2009	2018
Σημεία αναφοράς εκπαίδευσης και κατάρτισης για το 2020					
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση (ηλικίας 18-24 ετών)		14,2%	4,7%	14,2%	10,6%
Ολοκλήρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικίας 30-34 ετών)		26,6%	44,3%	32,3%	40,7%
Προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (από την ηλικία των 4 ετών μέχρι την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης)		:	81,5% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15 ετών με χαμηλές επιδόσεις σε:	Ανάγνωση	21,3%	27,3% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	Μαθηματικά	30,4%	35,8% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	Φυσικές επιστήμες	25,3%	32,7% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Ποσοστό απασχόλησης πρόσφατων αποφοίτων βάσει επιπέδου εκπαίδευσης που ολοκληρώθηκε (ηλικίας 20-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την εκπαίδευση 1-3 έτη πριν από το έτος αναφοράς)	ISCED 3-8 (σύνολο)	65,2% ^b	55,3%	78,3%	81,6%
Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση (ηλικίας 25-64 ετών)	ISCED 0-8 (σύνολο)	3,5%	4,5%	9,5%	11,1%
Μαθησιακή κινητικότητα	Πτυχιούχοι με πτυχίο από το εξωτερικό (ISCED 5-8)	:	12,1% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Πτυχιούχοι με ακαδημαϊκές μονάδες από το εξωτερικό (ISCED 5-8)	:	1,7% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Άλλοι συναφείς δείκτες					
Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ		4,1%	3,9% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
Επενδύσεις στην εκπαίδευση	ISCED 0	:	:	:	€6 111 ^{15,d}
	ISCED 1	€3 794 ¹²	€4 281 ¹⁶	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
	ISCED 2	€5 005 ¹²	€4 956 ¹⁶	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
	ISCED 3-4	:	:	:	€7 730 ^{14,d}
	ISCED 5-8	€2 640 ¹²	€2 389 ¹⁶	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση (ηλικίας 18-24 ετών)	Γηγενείς	9,6%	3,9%	13,1%	9,5%
	Γεννημένοι στο εξωτερικό	43,8%	17,9%	26,1%	20,2%
Ολοκλήρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικίας 30-34 ετών)	Γηγενείς	29,7%	48,1%	33,1%	41,3%
	Γεννημένοι στο εξωτερικό	10,3%	15,1%	27,7%	37,8%
Ποσοστό απασχόλησης πρόσφατων αποφοίτων βάσει επιπέδου εκπαίδευσης που ολοκληρώθηκε (ηλικίας 20-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την εκπαίδευση 1-3	ISCED 3-4	60,8%	49,1%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8	68,1%	59,0%	83,8%	85,5%

Πηγές: Eurostat· ΟΟΣΑ (PISA)· τα αριθμητικά στοιχεία για τη μαθησιακή κινητικότητα υπολογίζονται από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με χρήση δεδομένων ΟΟΕ (Unesco, ΟΟΣΑ, Eurostat). Περαιτέρω πληροφορίες διατίθενται στο παράρτημα Ι και στον τόμο 1 (https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_el). Σημειώσεις: Οι μέσοι όροι του διεθνούς προγράμματος αξιολόγησης μαθητών PISA 2009 για την ΕΕ δεν καλύπτουν την Κύπρο· d = ο ορισμός διαφέρει, u = χαμηλή αξιοπιστία, 15 = 2015, 17 = 2017.

Εικόνα 1 Θέση σε σχέση με τις υψηλότερες και τις χαμηλότερες επιδόσεις

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Υπολογισμοί της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού (ΓΔ ΕΑΚ), με βάση δεδομένα από τη Eurostat (LFS 2018, ΟΟΕ 2017) και τον ΟΟΣΑ (PISA 2015)

2. Κύρια σημεία

- Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού είναι πολύ ελκυστικό, αλλά παρατηρείται έλλειψη ευκαιριών και κινήτρων για τη βελτίωση του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών.
- Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση είναι χαμηλότερες από τις αντίστοιχες των περισσότερων χωρών της ΕΕ και αφορούν σε μεγάλο βαθμό τους μισθούς των εκπαιδευτικών.
- Η πρόωγη εγκατάλειψη του σχολείου έχει σημειώσει περαιτέρω μείωση, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές.
- Η εξεύρεση απασχόλησης μετά την εκπαίδευση εξακολουθεί να είναι δύσκολη, και για τα άτομα υψηλής ειδίκευσης. Εφαρμόζονται μέτρα για την καταπολέμηση της διαρροής εγκεφάλων όσον αφορά τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά η διεθνοποίηση των ελληνικών πανεπιστημίων δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς.

3. Έμφαση στους εκπαιδευτικούς

Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού παραμένει ελκυστικό παρά τα πλήγματα που έχει δεχθεί κατά τα πρόσφατα έτη. Οι εκπαιδευτικοί στην Ελλάδα είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Παρότι οι μισθοί και οι προσλήψεις πάγωσαν κατά την τελευταία δεκαετία της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο αριθμός των υποψήφιων εκπαιδευτικών εξακολουθεί να υπερβαίνει κατά πολύ τη ζήτηση. Το 2018 περισσότερα από 120 000 άτομα υπέβαλαν αίτηση για 20 000 θέσεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Η ανακοίνωση 15 000 προσλήψεων μόνιμων εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια των 3 επόμενων ετών αναμένεται να προσελκύσει παρόμοια υψηλό αριθμό αιτήσεων. Το υψηλό αυτό επίπεδο ενδιαφέροντος συνυπάρχει με μια σχετικά υψηλή τάση μετανάστευσης των εκπαιδευτικών. Κατά την περίοδο 2008-2018 ο αριθμός των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που υπέβαλαν αίτηση για αναγνώριση προσόντων σε άλλη χώρα της ΕΕ ώστε να ασκήσουν το επάγγελμά τους εκεί σε μόνιμη βάση¹ αυξήθηκε σε 14 869 από μόλις 594 κατά την προηγούμενη 10ετία. Πρόκειται για τον δεύτερο υψηλότερο αριθμό στην ΕΕ μετά την Ισπανία και τον υψηλότερο για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα στην Ελλάδα². Οι μισθοί των εκπαιδευτικών υπέστησαν περικοπές έως 28 % σε πραγματικούς όρους (προσαρμοσμένους με βάση τον πληθωρισμό) μεταξύ 2009 και 2017 (ΟΟΣΑ, 2018a). Ωστόσο, από το 2016, χορηγήθηκαν μικρές ετήσιες αυξήσεις μισθών, ιδιαίτερα στους εκπαιδευτικούς που είναι κάτοχοι μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων σπουδών, στο πλαίσιο του ευρύτερου στόχου δημόσιας πολιτικής για αύξηση των μισθών των δημόσιων υπαλλήλων που διαθέτουν περισσότερα προσόντα. Παρότι οι εκ του νόμου προβλεπόμενες αποδοχές την περίοδο 2016/2017 ήταν χαμηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ, τόσο για τον αρχικό όσο και για τον ανώτατο μισθό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c), είναι εν γένει υψηλότερες από αυτές των χωρών της ΕΕ με παρόμοιο κατά κεφαλή ΑΕΠ³. Παρά τη σημασία του επαγγέλματος, τα στοιχεία σχετικά με τους εκπαιδευτικούς και την παρακολούθηση της εκπαίδευσης είναι λιγοστά. Για την αξιολόγηση της κατάστασης της εκπαίδευσης στη χώρα, η Ελλάδα θα επωφεληθεί από τη συμμετοχή της στη μελλοντική διεθνή έρευνα του ΟΟΣΑ για τη διδασκαλία και τη μάθηση (TALIS)⁴.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν σχετικά περιορισμένο χρόνο διδασκαλίας και μικρές τάξεις. Οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν 660 ώρες ετησίως στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 609 ώρες στο επίπεδο της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες υπολείπονται των μέσων όρων της ΕΕ 23 που ανέρχονται σε 771 και 665 ώρες αντίστοιχα (ΟΟΣΑ, 2018a). Σύμφωνα με νέο νόμο, το μέγεθος της τάξης περιορίζεται σε 22 μαθητές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Οι εκ του νόμου προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας μειώνονται σταδιακά αρκετά γρήγορα, ανάλογα με τα έτη υπηρεσίας των εκπαιδευτικών, με αποτέλεσμα ο χρόνος επαφής με τους μαθητές να είναι λιγότερος για τους πιο έμπειρους εκπαιδευτικούς. Η πρακτική της ανταμοιβής των εκπαιδευτικών για τα έτη

¹ Βλέπε τη βάση δεδομένων για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα: <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm?action=homepage>

² Το δεύτερο είναι οι γιατροί (8 690).

³ Με την εξαίρεση της Πορτογαλίας, αυτό ισχύει για τη Σλοβακία, την Πολωνία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, την Εσθονία, τη Λιθουανία και τη Λετονία. Κατά κεφαλή ΑΕΠ υπολογιζόμενο σε ΜΑΔ, Eurostat, έτος αναφοράς 2016.

⁴ Το 2018, 23 κράτη μέλη συμμετείχαν στην έρευνα TALIS: Αγγλία (Ηνωμένο Βασίλειο), Αυστρία, Βέλγιο γαλλική κοινότητα, Βέλγιο φλαμανδική κοινότητα, Βουλγαρία, Γαλλία, Δανία, Εσθονία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Κροατία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τσεχία, Φινλανδία. Η έρευνα TALIS του 2018 καλύπτει εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολείων κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε γενικά δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.

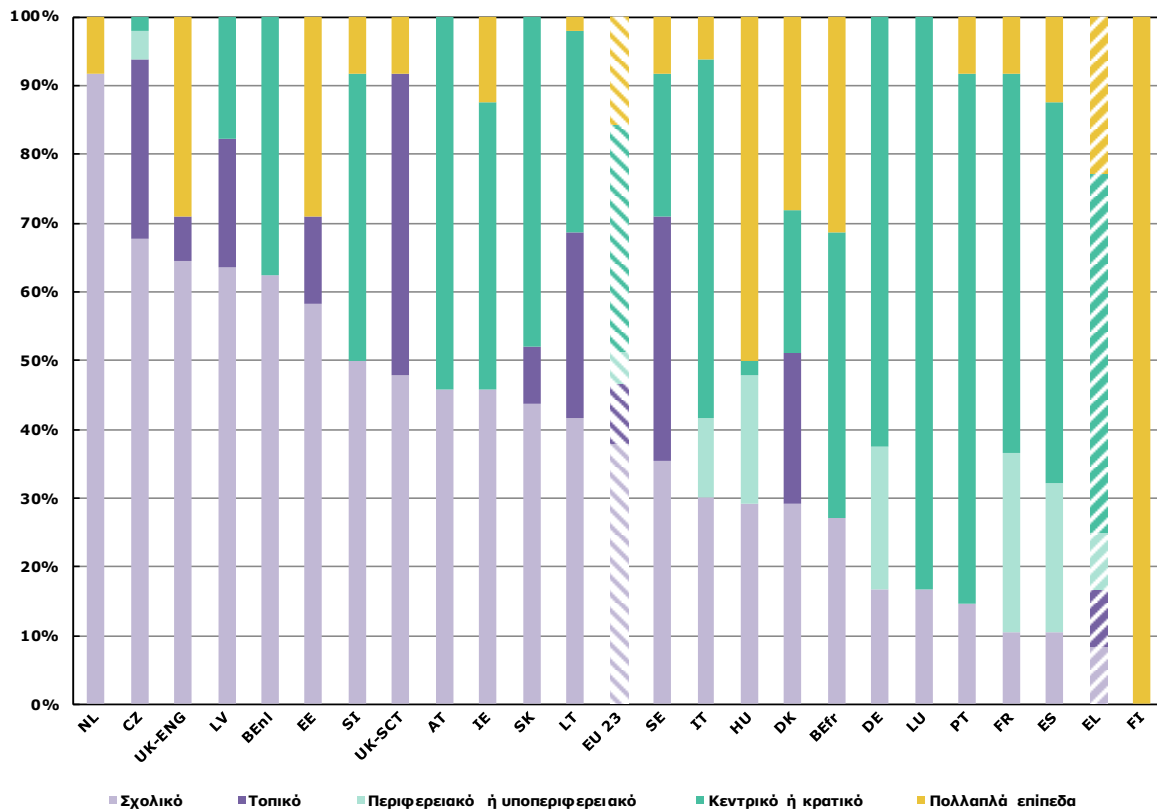
υπηρεσίας τους με αυτόν τον τρόπο απαντάται και σε άλλες χώρες της ΕΕ, αλλά συνήθως συνδέεται με ένα ελάχιστο ηλικιακό όριο, εξαιρουμένης της Κύπρου.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο αλλά στερούνται ευκαιριών για την ανάπτυξη των παιδαγωγικών τους ικανοτήτων, ιδιαίτερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Από το 2010, οι εκπαιδευτικοί ειδικότητας υποχρεούνται να λαμβάνουν πιστοποιητικό παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας αφού λάβουν τον τίτλο σπουδών που αφορά την ειδικότητά τους. Ωστόσο, καθώς δεν έχουν προσληφθεί μόνιμοι εκπαιδευτικοί από το 2009, ο εν λόγω κανονισμός δεν έχει παραγάγει αποτελέσματα. Δεν υφίσταται πλαίσιο ικανοτήτων για τους εκπαιδευτικούς το οποίο να παρέχει στοιχεία και να διαμορφώνει την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο μελέτης μικρού δείγματος μεταξύ των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες διαπιστώθηκε ότι το προφίλ γνώσεων των Ελλήνων συμμετεχόντων ήταν ιδιαίτερος υψηλό στον τομέα της αξιολόγησης (αξιολόγηση και διάγνωση μαθητών, χρήση δεδομένων, έρευνα). Ήταν σχετικά χαμηλό στο πεδίο της μάθησης (όσον αφορά την προδιάθεση των μαθητών σε γνωστικό και συναισθηματικό επίπεδο και σε επίπεδο κινήτρων, καθώς και τη μάθηση των μαθητών) και το χαμηλότερο στον τομέα της διδασκαλίας (διδακτικές μέθοδοι, σχεδιασμός μαθήματος και διαχείριση τάξης). Από όλες τις συμμετέχουσες χώρες, οι Έλληνες εκπαιδευτικοί και υποψήφιοι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είχαν τις λιγότερες δυνατότητες να λάβουν γνώσεις σχετικά με τις παιδαγωγικές μεθόδους (Sonmark et al., 2017).

Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών δεν έχει ακόμη εδραιωθεί. Οι διδακτικές ικανότητες των εκπαιδευτικών, λόγω της μη αξιολόγησης κατά την υπηρεσία, δεν ανταμείβονται στο πλαίσιο του ελληνικού συστήματος. Η αποτελεσματική αξιολόγηση των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο ενός γενικού υποστηρικτικού πλαισίου μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα, την ικανοποίηση από την εργασία και το αίσθημα αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018a). Ωστόσο, ο φόβος για πιθανά τιμωρητικά μέτρα που συνδέονταν με την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών στο παρελθόν εξακολουθεί να κυριαρχεί στη σχετική συζήτηση. Δεν έχει γίνει ακόμη κατανοητό ότι η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και μια δημοκρατική σχολική ατμόσφαιρα δεν αλληλοαποκλείονται (Stamelos, 2012). Οι αυτοαξιολογήσεις σχολικών μονάδων, οι οποίες θεσπίστηκαν με νόμο αλλά δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί, θα μπορούσαν να συμβάλουν στην οικοδόμηση της απαιτούμενης εμπιστοσύνης.

Οι θέσεις διευθυντών σχολείων παρέχουν περιορισμένη δυνατότητα αυτόνομης λήψης αποφάσεων. Τα τελευταία χρόνια, οι ακαδημαϊκές γνώσεις και τα πρόσθετα εκπαιδευτικά προσόντα συνυπολογίζονται όλο και περισσότερο κατά την επιλογή των διευθυντών σχολείων. Ωστόσο, τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητές τους εξακολουθούν εν γένει να περιορίζονται στο υπαλληλικό έργο – και μάλιστα κυριολεκτικά, καθώς το διοικητικό υποστηρικτικό προσωπικό στα σχολεία είναι λιγότερο – γεγονός που οφείλεται επίσης στο ότι τα ελληνικά σχολεία εμφανίζουν ένα από τα χαμηλότερα επίπεδα αυτονομίας στον ΟΟΣΑ. Παρότι λαμβάνεται υπόψη η άποψη των εκπαιδευτικών του σχολείου κατά την επιλογή του σχολικού διευθυντή, οι διευθυντές δεν συμμετέχουν στην πρόσληψη εκπαιδευτικών, διότι η τοποθέτηση των εκπαιδευτικών πραγματοποιείται σε κεντρικό επίπεδο από το Υπουργείο.

Εικόνα 2 Αποφάσεις που λαμβάνονται σε διαφορετικά επίπεδα διακυβέρνησης στη δημόσια κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2017

Πηγή: ΟΟΣΑ (2018a), Πίνακας D6.1. Βλέπε το τμήμα για τις πηγές για περισσότερες πληροφορίες και το παράρτημα 3 για σημειώσεις: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-36-en>

Πλαίσιο 1: Αλλαγές στο σύστημα διορισμού εκπαιδευτικών

Με τον νόμο 4589/2019 τροποποιήθηκαν οι όροι για τον διορισμό εκπαιδευτικών. Το νέο σύστημα προσλήψεων καταργεί την προηγουμένως υποχρεωτική συμμετοχή σε εξετάσεις σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο και τις γνώσεις παιδαγωγικής. Αντιθέτως, βασίζεται αποκλειστικά σε ένα σύστημα μορίων που χορηγούνται με βάση τα ακαδημαϊκά προσόντα, τα έτη υπηρεσίας και κοινωνικά κριτήρια, όπως ο αριθμός τέκνων στο νοικοκυριό.

Η πιστοποιημένη παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια, η οποία προηγουμένως ήταν υποχρεωτική για τη δυνατότητα συμμετοχής στις εξετάσεις διορισμού εκπαιδευτικών, μπορεί πλέον να αποκτηθεί έως 2 έτη μετά τον διορισμό. Η μοριοδότηση για δεύτερους και μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών στο διδακτικό αντικείμενο ή στα παιδαγωγικά προβλεπόταν στον προηγούμενο νόμο, αλλά δεν είχε εφαρμοστεί ποτέ. Πλέον δεν ισχύουν ειδικές απαιτήσεις για την αναγνώριση των επιπλέον τίτλων σπουδών.

Ο νέος νόμος στην πραγματικότητα εστιάζει στην τακτοποίηση της κατάστασης των αναπληρωτών εκπαιδευτικών⁵ και όχι στον εκσυγχρονισμό του συστήματος πρόσληψης εκπαιδευτικών. Ο αριθμός των αναπληρωτών εκπαιδευτικών είναι μεγάλος και οι εκπαιδευτικοί αυτοί υπηρετούν το σύστημα ενίοτε επί πολλά έτη.

Επιπλέον, θεμελιώδεις προκλήσεις όσον αφορά την ισότητα εξακολουθούν να υπάρχουν στο κεντρικό σύστημα διορισμού εκπαιδευτικών. Πολύ συχνά, οι νεοδιορισθέντες και, κατά συνέπεια, λιγότερο έμπειροι εκπαιδευτικοί και σχολικοί διευθυντές υπηρετούν στις περισσότερο μειονεκτικές και, επομένως, λιγότερο προτιμητέες σχολικές μονάδες και περιοχές. Οι μεταθέσεις εκπαιδευτικών βασίζονται σε μόρια, ενώ priμοδοτήσεις χορηγούνται σε αυτούς που υπηρετούν σε απομακρυσμένες περιοχές. Ο συνδυασμός του κεντρικού συστήματος διορισμού και του

⁵ Για περιγραφή των συνθηκών εργασίας τους βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018b).

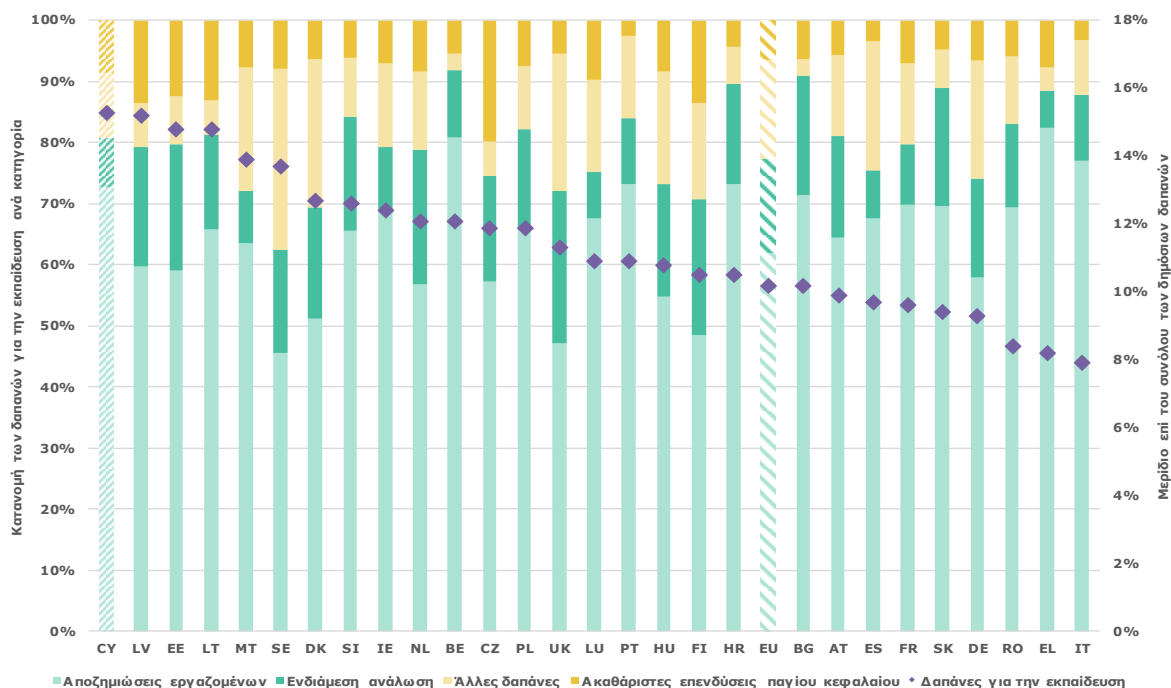
συστήματος μεταθέσεων υπονομεύει τη συνέχεια και την ποιότητα της διδασκαλίας σε μειονεκτικά σχολεία. Επιπλέον, η απουσία λογοδοσίας και παρακολούθησης έχει δημιουργήσει μια παράδοξη κατάσταση όπου οι εκπαιδευτικοί έχουν σχεδόν απεριόριστη ελευθερία όσον αφορά την άσκηση του επαγγέλματός τους στο επίπεδο του σχολείου, παρότι η κανονιστική συμβολή των αρχών είναι ισχυρή (Stamelos et al., 2012).

4. Επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση

Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση συγκαταλέγονται μεταξύ των χαμηλότερων στην ΕΕ και αφορούν σε μεγάλο βαθμό τη μισθοδοσία. Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως μερίδιο του ΑΕΠ ανήλθαν σε 3,9 % το 2017 (μέσος όρος της ΕΕ: 4,6 %). Οι δαπάνες αυτές επί του συνόλου των δημόσιων δαπανών ανήλθαν για την Ελλάδα στο 8,2 % – ποσοστό μικρότερο από αυτό των περισσότερων άλλων χωρών της ΕΕ (μέσος όρος της ΕΕ: 10,2 %). Σε πραγματικούς (προσαρμοσμένους με βάση τον πληθωρισμό) όρους, οι δαπάνες για την εκπαίδευση έχουν μειωθεί κατά 2,1 % από το 2016 και σωρευτικά κατά 14,3 % από το 2010. Η μεγαλύτερη μείωση (25,8 %) αφορούσε την «ενδιάμεση ανάλωση», δηλαδή τα υλικά διδασκαλίας, τη θέρμανση και την ηλεκτρική ενέργεια. Ακολούθησαν οι «ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου» (-20,4 %), π.χ. επενδύσεις σε υπολογιστές, κτίρια κ.λπ. Οι δαπάνες για τους μισθούς των εκπαιδευτικών μειώθηκαν κατά 12,5 %. Το 2017 ποσοστό 82,5 % δαπανήθηκε σε αποζημιώσεις εργαζομένων, το οποίο είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό κάθε άλλου κράτους μέλους της ΕΕ (μέσος όρος στην ΕΕ: 62 %). Το 2019 το Συμβούλιο της ΕΕ απηύθυνε ειδική σύσταση στην Ελλάδα στην οποία την καλούσε να προβεί σε επενδύσεις στην εκπαίδευση και στις δεξιότητες (Συμβούλιο της ΕΕ, 2019).

Ο αριθμός των μαθητών σχολείου στην Ελλάδα ενδέχεται να μειωθεί σχεδόν κατά ένα πέμπτο εντός των επόμενων 20 ετών. Εκτιμάται ότι το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 3-18 ετών θα συρρικνωθεί κατά 12 % έως το 2030 και σχεδόν κατά 20 % έως το 2040⁶. Το στοιχείο αυτό θα μπορούσε να παράσχει μια ευκαιρία για βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον, η Ελλάδα θα πρέπει να επενδύσει στην παροχή ευκαιριών διά βίου μάθησης ώστε να αντιμετωπιστούν τα χαμηλά επίπεδα δεξιοτήτων σε ολόκληρο τον πληθυσμό.

Εικόνα 3 Μερίδιο των δαπανών για την εκπαίδευση επί του συνόλου των δημόσιων δαπανών και δαπάνες ανά κατηγορία, 2017

Πηγή: Eurostat, COFOG.

⁶ Προβλέψεις της Eurostat.

5. Εκσυγχρονισμός της προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης

Η παροχή οικονομικά προσιτής και ποιοτικής προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας για τα παιδιά ηλικίας έως 4 ετών είναι ανεπαρκής. Η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα των παιδιών ηλικίας μεταξύ 4 ετών και ηλικίας έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αυξήθηκε από 79,8 % το 2016 σε 81,5 % το 2017, αλλά εξακολουθεί να υπολείπεται πολύ του μέσου όρου της ΕΕ (95,4 %). Το 2017 οι επίσημες εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας δέχθηκαν το 20,5 % των παιδιών ηλικίας έως 3 ετών, ποσοστό που συνιστά αξιοσημείωτη αύξηση της τάξης των 11,6 ποσοστιαίων μονάδων από το 2016, αλλά εξακολουθεί να υπολείπεται του στόχου της Βαρκελώνης του 33 % που ορίστηκε το 2002. Παρότι η συλλογή στοιχείων σχετικά με τις εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας είναι πολύ περιορισμένη, το μεγάλο χάσμα που υπάρχει μεταξύ προσφοράς και ζήτησης είναι προφανές (Νικολαΐδης, 2017). Στους παιδικούς σταθμούς εφαρμόζεται πρόγραμμα και παρέχονται κατευθύνσεις για τους εκπαιδευτικούς. Όσον αφορά τις εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας, το 2017 θεσπίστηκαν με νόμο πρότυπα για τις υποδομές, ένα πλαίσιο στόχων, κατηγορίες προσωπικού και αρμόδιες αρχές παρακολούθησης. Η αρχική εκπαίδευση του προσωπικού παροχής παιδικής φροντίδας επεκτάθηκε στα 4 έτη. Το 2018 η ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης μειώθηκε στα 4 έτη με μια σταδιακή περίοδο εφαρμογής έως το 2021. Η αλλαγή αυτή δεν καταργεί τη διχοτόμηση μεταξύ εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας που εστιάζουν στην παροχή φροντίδας και παιδικών σταθμών που εστιάζουν στη μάθηση, υπέρ μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (Rentzou et al, 2018).

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου έχει μειωθεί σε μεγάλο βαθμό στις αγροτικές περιοχές αλλά παραμένει σε υψηλά επίπεδα μεταξύ των ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό. Το ποσοστό των νέων ηλικίας 18-24 ετών που εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο, το οποίο ανήλθε σε 4,7 % το 2017, συγκαταλέγεται μεταξύ των χαμηλότερων στην ΕΕ (μέσος όρος: 10,6 %). Η διαφορά μεταξύ των φύλων ήταν 2,1 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς το ποσοστό των ανδρών (5,7 %) ήταν υψηλότερο από αυτό των γυναικών. Παρότι η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου σημείωσε περαιτέρω μείωση από το 2016, από 5,4 % σε 3,9 % μεταξύ των γηγενών, αυξήθηκε μεταξύ των ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό από 16,9 % σε 17,9 %, διευρύνοντας με τον τρόπο αυτόν περαιτέρω το χάσμα μεταξύ των δύο ομάδων. Από το 2010 η Ελλάδα έχει κατορθώσει να μειώσει την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου στις αγροτικές περιοχές κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες, με αποτέλεσμα να συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με τις βέλτιστες επιδόσεις στην ΕΕ για την κατηγορία αυτή.

Πραγματοποιούνται αλλαγές με σκοπό την προώθηση μιας πιο συνεργατικής νοοτροπίας στο σχολείο, αλλά απουσιάζει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Έχει ξεκινήσει η κατάρτιση του προσωπικού που υπηρετεί στα περιφερειακά κέντρα εκπαιδευτικού σχεδιασμού (ΠΕΚΕΣ), σύμφωνα με τον νόμο που θεσπίστηκε το 2018. Στον νόμο του 2018 προβλέπεται επίσης η δημιουργία ομάδων εκπαιδευτικών με κοινά πεδία ειδίκευσης σε κάθε σχολείο προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν ιδέες και διδακτικό υλικό, και να αξιολογούν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Στις πρωτοβουλίες για τον περιορισμό του υψηλού βαθμού κανονιστικής κεντρικής διαχείρισης περιλαμβάνεται η θεματική εβδομάδα, κατά τη διάρκεια της οποίας οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν τα δικά τους προγράμματα αντί να ακολουθούν το κεντρικό. Έχει ξεκινήσει η πιλοτική λειτουργία σχολικών δικτύων μεταξύ εννέα σχολείων ανώτερης δευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης, και η επέκτασή τους στα γενικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προβλέπεται στο νόμο του 2018. Ωστόσο, εξακολουθεί να απουσιάζει μια ολοκληρωμένη και βασισμένη στην έρευνα προσέγγιση για τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών και την ανάπτυξη του σχολείου η οποία να καθιστά δυνατή την παρακολούθηση και τη λογοδοσία.

Το ψηφιακό σχολείο δεν έχει γίνει ακόμη πραγματικότητα και οι ψηφιακές δεξιότητες δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς. Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί εντυπωσιακή ποσότητα ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού στην Ελλάδα και η τεχνολογία των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) συμπεριλαμβάνεται στα προγράμματα σπουδών όλων των επιπέδων. Υψηλή ευρυζωνική ταχύτητα (>100 mbps) παρέχεται στο 11 % των ελληνικών σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στο 15 % της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και στο 19 % της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης⁷. Ωστόσο, υπάρχουν εμπόδια σε επίπεδο υποδομής τα οποία σχετίζονται με τη συνδεσιμότητα και τον σύγχρονο εξοπλισμό. Το ποσοστό των σχολείων που

⁷ Εθνικά στοιχεία.

εφαρμόζουν ισχυρή πολιτική και λαμβάνουν ισχυρή στήριξη όσον αφορά την ψηφιακή εκπαίδευση είναι χαμηλότερο στην Ελλάδα σε όλα τα επίπεδα σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019a). Ως εκ τούτου, οι ψηφιακά καταρτισμένοι εκπαιδευτικοί είναι ακόμη πιθανό να αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά τη χρήση των δεξιοτήτων τους στην αίθουσα. Μεταξύ του γενικού πληθυσμού, το 46 % των ατόμων ηλικίας 16-74 ετών αναφέρουν ότι διαθέτουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, ποσοστό που υπολείπεται του μέσου όρου της ΕΕ του 57 % (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019b). Από τους υπόλοιπους, το 31 % δεν έχουν καμία ψηφιακή δεξιότητα (μέσος όρος της ΕΕ: 17 %). Οι ειδικοί στον τομέα των ΤΠΕ, και ιδιαίτερα οι γυναίκες, καθώς και οι πτυχιούχοι ΤΠΕ είναι λιγότεροι από το μέσο όρο της ΕΕ⁸. Η Εθνική Συμμαχία για τις Ψηφιακές Δεξιότητες, η οποία δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2018, έχει αναλάβει διάφορες πρωτοβουλίες για την αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων του πληθυσμού, των ΜΜΕ και των δημόσιων υπαλλήλων.

Η ένταξη των προσφάτως αφιχθέντων μεταναστών στην εκπαίδευση μέχρι στιγμής έχει επικεντρωθεί κυρίως στα σχολεία. Την περίοδο 2018/2019 καταβλήθηκαν σημαντικές προσπάθειες για την παροχή σχολικής εκπαίδευσης σε 12 867 παιδιά πρόσφυγες, από τα οποία 8 290 φοίτησαν σε κανονικές τάξεις με παράλληλη εκπαιδευτική στήριξη και 4 577 σε χωριστές σχολικές εγκαταστάσεις που λειτουργούν το απόγευμα. 30 περίπου παιδικόι σταθμοί λειτουργούν σε καταυλισμούς προσφύγων, συμπεριλαμβανομένων αυτών που βρίσκονται στα νησιά. 690 εκπαιδευτικοί έλαβαν ειδική κατάρτιση. Παρασχέθηκαν υπηρεσίες διερμηνείας στο πλαίσιο της συνδρομής για την εγγραφή των παιδιών προσφύγων ενώ προσλήφθηκαν ψυχολόγοι προς υποστήριξη των μαθητών προσφύγων, των οικογενειών τους και των εκπαιδευτικών. Ωστόσο, για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση εξακολουθούν να απαιτούνται επίπονες προσπάθειες, δεδομένου ότι σε ολόκληρη την Ελλάδα ζουν κατ' εκτίμηση 28 000 παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες (UNICEF, 2019)⁹. Οι προκλήσεις συνδέονται ειδικότερα με τα εξής: την τοποθέτηση εκπαιδευτικών που είναι ειδικευμένοι σε μαθησιακά περιβάλλοντα που χαρακτηρίζονται από πολυγλωσσία και πολυμορφία· την κατάρτιση των εκπαιδευτικών· καθώς και τους πόρους και την πρόσβαση στην εκπαίδευση μεγαλύτερων παιδιών και νεαρών ενηλίκων, μεταξύ άλλων στα επίπεδα της μεταδευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Tzozaki, 2019). Για την αξιολόγηση των τίτλων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των προσφύγων, η Ελλάδα συμμετέχει στο έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Διαβατηρίου Επαγγελματικών Προσόντων¹⁰.

6. Εκσυγχρονισμός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Οι προοπτικές απασχόλησης έχουν βελτιωθεί για τους πρόσφατους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε περαιτέρω το 2018, καθώς ανήλθε σε 44,3 % (έναντι 43,7 % το 2017). Υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ (40,7 %) και τον εθνικό στόχο για το 2020 (40 %). Το ποσοστό των γυναικών που ολοκληρώνουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται σε 51,3 %, και είναι κατά 13,8 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από αυτό των ανδρών. Μεταξύ του γηγενούς πληθυσμού, το 48,1 % έχει λάβει τριτοβάθμια εκπαίδευση, ποσοστό που είναι κατά τρεις φορές μεγαλύτερο από αυτό των ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό, το οποίο ανέρχεται σε 15,1 %. Το ποσοστό απασχόλησης των πρόσφατων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανήλθε σε 59 % το 2018, αυξημένο κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες από αυτό του 2015, παρότι εξακολουθεί να είναι το χαμηλότερο στην ΕΕ. Ωστόσο, η κατοχή πτυχίου βελτιώνει την απασχολησιμότητα: το αντίστοιχο ποσοστό για τους αποφοίτους ανώτερης δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν σημαντικά χαμηλότερο, της τάξης του 45,2 %.

Η νέα νομοθεσία μεταρρυθμίζει την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Κάθε χρόνο, το Υπουργείο Παιδείας τοποθετεί τους πρωτοετείς φοιτητές απευθείας στα τμήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με βάση τις επιδόσεις τους στις εθνικές εισαγωγικές εξετάσεις και τις προτιμήσεις τους όσον αφορά το αντικείμενο σπουδών. Παρότι το σύστημα θεωρείται πολύ δίκαιο, παράγει αναντιστοιχίες και ανεπάρκειες σε επίπεδο σπουδών, καθώς πολύ συχνά ούτε οι φοιτητές ούτε τα πανεπιστήμια επιτυγχάνουν τις προτιμήσεις τους. Επιπλέον, η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση επικεντρώνεται κυρίως στην προετοιμασία για τις εξετάσεις εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Έπειτα από σειρά μέτρων για την αναβάθμιση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή,

⁸ Από το σύνολο της απασχόλησης, της γυναικείας απασχόλησης και το σύνολο των πτυχιούχων.

⁹ Το 2018 από τις αιτήσεις ασύλου που καταχωρίστηκαν στην Ελλάδα οι 21 770 αφορούσαν παιδιά.

¹⁰ Βλέπε: <https://www.coe.int/en/web/education/recognition-of-refugees-qualifications>

2018), το νέο σύστημα εισαγωγής στα πανεπιστήμια, που θεοπίστηκε το 2019, παρέχει πρόσβαση σε τμήματα χαμηλής ζήτησης χωρίς προηγούμενες εξετάσεις. Η κεντρικά διαχειριζόμενη τοποθέτηση με βάση τις ανταγωνιστικές εξετάσεις διατηρείται για τα τμήματα υψηλής ζήτησης.

Η κατεύθυνση της κινητικότητας των αποφοίτων είναι κυρίως προς το εξωτερικό. Το 2017 η κινητικότητα πτυχιούχων προς το εξωτερικό — το ποσοστό των αποφοίτων που λαμβάνουν τον τίτλο σπουδών τους στο εξωτερικό — ανερχόταν σε 12,1%, ποσοστό που υπερβαίνει κατά περισσότερο από τρεις φορές τον μέσο όρο της ΕΕ (3,6 %). Για τους αποφοίτους μεταπτυχιακού επιπέδου, το ποσοστό αυτό ήταν πέντε φορές υψηλότερο (25,8 % έναντι 5 % στην ΕΕ). Το ποσοστό πτυχιούχων που κατάγονται από το εξωτερικό ανέρχεται στο 1,6 %, υπολειπόμενο κατά πολύ του μέσου όρου της ΕΕ (10,8 %) και αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από Κυπρίους. Ενώ η βαθμολογία των ελληνικών πανεπιστημίων είναι σχετικά υψηλή στο πεδίο της έρευνας, ο διεθνής προσανατολισμός τους δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς, όπως και η μεταφορά γνώσεων, η διδασκαλία και η μάθηση, καθώς και η περιφερειακή συμμετοχή (U-Multirank, 2019). Το χαμηλό ποσοστό προγραμμάτων προπτυχιακού επιπέδου που διδάσκονται στα αγγλικά και η έλλειψη συνεκτικού εθνικού σχεδίου για τη διεθνοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμβάλλουν στον χαμηλό βαθμό διεθνοποίησης (Βρετανικό Συμβούλιο, 2019).

Η αναδιάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης φαίνεται ότι δεν αντανakλά τις προβλεπόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η νομοθεσία που ψηφίστηκε την άνοιξη του 2019 προβλέπει την αναβάθμιση των εναπομενόντων τεχνολογικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ΤΕΙ) σε πανεπιστήμια στο πλαίσιο της διαδικασίας που ξεκίνησε το 2018. Θα δημιουργηθούν νέα τμήματα και θέσεις φοίτησης σε επίπεδο πτυχίου. Δεν έχει εκπονηθεί προηγούμενη εκτίμηση επιπτώσεων, ενώ δεν ανατέθηκε μελέτη από την αρχή διασφάλισης της ποιότητας της ανώτερης εκπαίδευσης ή από άλλους ανεξάρτητους φορείς. Έχουν προβλεφθεί περισσότερες από 500 νέες θέσεις ακαδημαϊκού προσωπικού για τη διευκόλυνση της μετάβασης, αλλά έχουν διατυπωθεί αμφιβολίες σχετικά με το κατά πόσον τα πρώην ΤΕΙ είναι έτοιμα να παράσχουν προγράμματα, εγκαταστάσεις και προσωπικό πανεπιστημιακού επιπέδου, δεδομένης της ταχύτητας της μεταρρύθμισης. Επιπλέον, σύμφωνα με τις προβλέψεις για την αγορά εργασίας, αναμένεται υπερπροσφορά εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης έως το 2030 αλλά μείωση του αριθμού των εργαζομένων μέσης ειδίκευσης (Cedefop, 2018). Ως εκ τούτου, σε συνδυασμό με τη γενικά χαμηλή ελκυστικότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ), η αναδιάρθρωση φαίνεται να επιδεινώνει την υφιστάμενη αναντιστοιχία δεξιοτήτων. Για την αντιμετώπιση αυτού του στοιχείου, η Ελλάδα θέσπισε διετή προγράμματα σπουδών για αποφοίτους ΕΕΚ στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης. Τα εν λόγω προγράμματα σπουδών που αφορούν την ΕΕΚ προβλέπεται να ξεκινήσουν κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019/2020. Θα λειτουργούν εντός των πανεπιστημίων και θα χορηγούν τίτλους σπουδών του επιπέδου 5 του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων.

Πλαίσιο 2: Διάφορες πρωτοβουλίες αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Η Ελλάδα εμφάνιζε πάντα ποσοστά μετανάστευσης, αλλά αυτά αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, ιδιαίτερα μεταξύ των ατόμων υψηλής ειδίκευσης. Το υψηλό ποσοστό μικρών επιχειρήσεων στην οικονομία και το συνδεδεμένο χαμηλό επίπεδο έρευνας και καινοτομίας, ιδιαίτερα στον ιδιωτικό τομέα, έχουν περιορίσει τη δυνατότητα απορρόφησης ατόμων υψηλού μορφωτικού επιπέδου (Labrianidis, 2017).

Το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας, το οποίο ιδρύθηκε το 2016, παρέχει στήριξη σε νέους επιστήμονες και έχει ως στόχο να αναστρέψει την εκροή κορυφαίων επιστημόνων προς το εξωτερικό. Το ίδρυμα χορηγεί υποτροφίες για διδακτορικές και μεταδιδακτορικές σπουδές· χρηματοδοτεί ερευνητικά έργα υψηλής ποιότητας, ερευνητές και πανεπιστημιακούς· χρηματοδοτεί την προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού· διευκολύνει την πρόσβαση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και άλλων ενδιαφερόμενων μερών σε καινοτόμα ερευνητικά προγράμματα· και στηρίζει τη δημιουργία και τη λειτουργία νεοφυών επιχειρήσεων που αξιοποιούν τα αποτελέσματα της έρευνας. Εκτιμάται ότι ο προϋπολογισμός ύψους 240 εκατ. EUR για την περίοδο 2017-2019 θα δημιουργήσει περισσότερες από 4 000 θέσεις εργασίας για νέους επιστήμονες έως το τέλος του 2019.

Το πρόγραμμα «Ερευνώ, δημιουργώ, καινοτομώ» υποστηρίζει τη δημιουργία θέσεων εργασίας για προσωπικό υψηλής ειδίκευσης στα τμήματα έρευνας και ανάπτυξης των καινοτόμων επιχειρήσεων. Χρηματοδοτεί επίσης τη συνεργασία των τμημάτων αυτών με δημόσια πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα. Η πρώτη φάση του προγράμματος, η οποία χρηματοδοτήθηκε με 332 εκατ. EUR, δημιούργησε 3 400 θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης. Η δεύτερη φάση θα χρηματοδοτηθεί με 200 εκατ. EUR. Βάσει ερευνών, προτείνεται να δίνεται η ίδια έμφαση στη διασύνδεση των μόνιμων αποδήμων με την ελληνική οικονομία και στις πολιτικές «επιστροφής και

συγκράτησης» (Labrianidis, 2017).

7. Εκσυγχρονισμός της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Έχουν θεσπιστεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις αλλά η ελκυστικότητα του τομέα παραμένει περιορισμένη. Το ποσοστό των μαθητών ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εγγράφονται στην ΕΕΚ ήταν 28,8 % το 2017 (μέσος όρος της ΕΕ: 47,8 %) και μειώνεται αργά αλλά σταθερά από το 2013, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ είναι γενικά σταθερός σε ποσοστό περίπου 48 %. Το ποσοστό απασχόλησης για τους αποφοίτους ΕΕΚ, παρότι παραμένει χαμηλό, αυξήθηκε από το χαμηλότερο ποσοστό όλων των εποχών του 37,5 % το 2015 σε 50,5 % το 2018 (μέσος όρος της ΕΕ: 79,5 %). Το πρόγραμμα «Μια νέα αρχή στα ΕΠΑΛ» επεκτάθηκε και στα 401 επαγγελματικά λύκεια. Το προαιρετικό τέταρτο έτος μαθητείας το οποίο περιλαμβάνει μια ισχυρή συνιστώσα εργασιακής μαθητείας για τους αποφοίτους ΕΕΚ ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επεκτάθηκε. Η ζήτηση για μαθητευόμενους αυξάνεται αλλά, συνολικά, οι προσφορές θέσεων μαθητείας από τις επιχειρήσεις παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο, στο 48 % του συνόλου των προσφορών.

Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών της ΕΕΚ και των εκπαιδευτών συνιστά καίρια πρόκληση. Στο «πλαίσιο ποιότητας μαθητείας» του 2017 προβλέπεται η δημιουργία μητρώου πιστοποιημένων εκπαιδευτών εντός της επιχείρησης και απαιτείται από αυτούς η παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης που έχουν σχεδιαστεί από την εθνική υπηρεσία απασχόλησης, επιμελητήρια και εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στη δεύτερη φάση της κατάρτισης εκπαιδευτικών σχετικά με τις μαθητείες, τον Μάιο του 2019, συμμετείχαν 1 500 εκπαιδευτικοί. Από το Σεπτέμβριο του 2019, η πιστοποίηση των διδακτικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών της ΕΕΚ και των εκπαιδευτών ενηλίκων αποτελεί προϋπόθεση για την εγγραφή τους σε χρηματοδοτούμενα από το κράτος προγράμματα μη τυπικής κατάρτισης στην αρχική ΕΕΚ και στη συνεχιζόμενη ΕΕΚ (νόμος 4485/2017). Μια σύμπραξη για την ΕΕΚ υπό την καθοδήγηση της κεντρικής ένωσης επιμελητηρίων, η οποία έχει προγραμματιστεί για το τέλος του 2019, αποσκοπεί στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και της κατάρτισης εκπαιδευτών εντός της επιχείρησης.

8. Ανάπτυξη της μάθησης ενηλίκων

Οι κανονιστικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της μάθησης ενηλίκων είναι σε εξέλιξη αλλά η εφαρμογή παρουσιάζει καθυστερήσεις. Η συμμετοχή στη μάθηση ενηλίκων το 2018 παρέμεινε στο πολύ χαμηλό ποσοστό του 4,5 % (μέσος όρος της ΕΕ: 11,1 %). Κατά τη διάρκεια του 2017 περίπου 1 000 ενήλικες ηλικίας 25 ετών και άνω απέκτησαν τίτλο σπουδών ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από ένα σύνολο σχεδόν 1,5 εκατομμυρίου ενηλίκων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Δύο νέοι νόμοι ψηφίστηκαν το 2018 σχετικά με τον ορισμό βασικών εννοιών στη μάθηση ενηλίκων και σχετικά με την επικύρωση των προγραμμάτων που προσφέρουν τα δημοτικά κέντρα διά βίου μάθησης. Η διαδικασία επιλογής των εκπαιδευτών ενηλίκων για τα κέντρα αυτά ολοκληρώθηκε πρόσφατα, έπειτα από 2 έτη. Οι δήμοι έχουν δημοσιεύσει δημόσια πρόσκληση υποβολής ενδιαφέροντος για προσφορές κύκλων μαθημάτων σε 145 διαφορετικά αντικείμενα ώστε τα κέντρα να τεθούν σε λειτουργία το 2019. Προγράμματα μάθησης ενηλίκων θα διατίθενται επίσης σε όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα.

Η διαδικασία διαπίστευσης εκπαιδευτών ενηλίκων έχει υποστεί πολλές αλλαγές από το 2012. Ο εθνικός οργανισμός πιστοποίησης προσόντων και επαγγελματικού προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) είναι αρμόδιος για την πιστοποίηση των εκπαιδευτών ενηλίκων. Έχει αναπτύξει ένα επαγγελματικό προφίλ για τους εκπαιδευτές ενηλίκων το οποίο χρησιμοποιείται ως πλαίσιο για τη διαδικασία πιστοποίησης. Από τον Μάρτιο του 2019 η κοινότητα των Ελλήνων εκπαιδευτών ενηλίκων διατηρεί τη δική της ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την εκπαίδευση ενηλίκων¹¹.

9. Παραπομπές

British Council (2019), *The shape of global higher education: International comparisons with Europe (Η μορφή της παγκόσμιας ανώτερης εκπαίδευσης: Διεθνείς συγκρίσεις με την Ευρώπη)*.
https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/k006_02_the_shape_of_global_higher_education_in_europe_final_v5_web.pdf

¹¹ Βλέπε: www.iky.gr/el/epale

Cedefop (2018), *2018 skills forecast - Greece (Πρόβλεψη δεξιότητων 2018 - Ελλάδα)*. http://www.cedefop.europa.eu/files/cedefop_skills_forecast_2018_-_greece.pdf

Cedefop (υπό έκδοση). *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: Greece* Cedefop monitoring and analysis of VET policies. (Εξελίξεις στην πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης την περίοδο 2015-19: Ελλάδα Παρακολούθηση και ανάλυση των πολιτικών ΕΕΚ από το Cedefop)

Cedefop (υπό έκδοση). *Vocational education and training in Greece: short description*. (Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα: σύντομη περιγραφή).

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2019), Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της Ελλάδας του 2019 και τη διατύπωση γνώμης του Συμβουλίου σχετικά με το πρόγραμμα σταθερότητας της Ελλάδας του 2019. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-specific-recommendation-commission-recommendation-greece_el.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018a), *Boosting teacher quality. Pathways to effective policies (Ενίσχυση της ποιότητας των εκπαιδευτικών. Τρόποι εξασφάλισης αποτελεσματικών πολιτικών)*. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/95e81178-896b-11e8-ac6a-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-97869052>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018b), *Education and training monitor 2018. Country analysis* (Παρακολούθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2018. Ανάλυση χώρας). <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/53285723-e3d2-11e8-b690-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-99731487>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή/EACEA/Eurydice (2018c), *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe - 2016/17. Eurydice Facts and Figures*. (Μισθοί και επιδόματα εκπαιδευτικών και διευθυντών σχολείων στην Ευρώπη - 2016/17. Στοιχεία και αριθμοί του δικτύου Eurydice). Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8b7fc491-9aea-11e6-868c-01aa75ed71a1/language-en>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019a), *2nd Survey of Schools: ICT in education - Greece Country Report (2η έρευνα για τα σχολεία: οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση - Έκθεση χώρας για την Ελλάδα)*. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/26a9ef6b-46d5-11e9-a8ed-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-95761944>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019b), Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI). 2019 Έκθεση χώρας, Ελλάδα. [file:///C:/Users/pisioul/Downloads/DESI2019-GREECE_ENG%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/pisioul/Downloads/DESI2019-GREECE_ENG%20(1).pdf)

Labriani, Lois, Pratsinakis, Manolis (2017), «Crisis Brain drain: short-term pain/long term gain?» (Λαμπριανίδης Λόης, Πρατσινάκης Μανώλης, Διαρροή εγκεφάλων την περίοδο της κρίσης: βραχυπρόθεσμο μειονέκτημα/μακροπρόθεσμο πλεονέκτημα;) στο: *Greece in Crisis: The Cultural Politics of Austerity (Η Ελλάδα της κρίσης: οι πολιτιστικές πολιτικές της λιτότητας)*, επιμέλεια D. Tziouvas (Δ. Τζιόβας). I.B. Tauris. https://www.academia.edu/30537136/Crisis_brain_drain_short-term_pain_long-term_gain

Νικολαΐδης Ηλίας (2017), Γιατί Η Ελλάδα Πρέπει Να Επενδύσει Στην Προσχολική Αγωγή. https://www.dianeosis.org/2017/02/prosxoliki_agogi/

ΟΟΣΑ (2014), *Education at a Glance 2014: Highlights*. (Η εκπαίδευση με μια ματιά 2014: Κύρια σημεία) https://doi.org/10.1787/eag_highlights-2014-en

ΟΟΣΑ (2018a), *Education at a Glance 2018: OECD Indicators* (Η εκπαίδευση με μια ματιά 2018: Δείκτες ΟΟΣΑ). <https://doi.org/10.1787/eag-2018-en>

ΟΟΣΑ (2018b), *Effective Teacher Policies: Insights from PISA* (Αποτελεσματικές πολιτικές για τους εκπαιδευτικούς: Στοιχεία από το πρόγραμμα PISA). <http://dx.doi.org/10.1787/9789264301603-en>

Rentzou, Konstantina & Daglas, Georgios (2018), «Are we ready for integrated ECEC systems? Greek in-service early childhood educators' level of preparation for implementing educare systems». (Ρέντζου Κωνσταντίνα & Ντάγλας Γεώργιος, Είμαστε έτοιμοι για ολοκληρωμένα συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας; Το επίπεδο προετοιμασίας των Ελλήνων εν ενεργεία εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας για την εφαρμογή ελληνικών συστημάτων). *Global Education Review* (Παγκόσμια επισκόπηση της εκπαίδευσης), 5 (2), 69-84. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1183915.pdf>

Sonmark, K., et al. (2017), «Understanding teachers' pedagogical knowledge: report on an international pilot study» (Κατανόηση των παιδαγωγικών γνώσεων των εκπαιδευτικών: έκθεση σχετικά με διεθνή πιλοτική μελέτη). *OECD Education Working Papers* (Έγγραφα εργασίας του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση), αριθ. 159. <https://doi.org/10.1787/43332ebd-en>

Stamelos, Georgios et al. (2012), «Understanding the Difficulties of Implementation of a Teachers' Evaluation System in Greek Primary Education: from national past to European influences» (Γιώργος Σταμέλος κ.ά., Ανάλυση των δυσκολιών εφαρμογής ενός συστήματος αξιολόγησης των εκπαιδευτικών στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: από το εθνικό παρελθόν στις ευρωπαϊκές επιρροές) στο: *European Educational Research Journal* (Περιοδικό για την ευρωπαϊκή έρευνα στον τομέα της εκπαίδευσης), τόμος 11 αριθ. 4 2012, σ. 545-557. <http://dx.doi.org/10.2304/eeerj.2012.11.4.545>

Tzoraki, Ourania (2019), «A Descriptive Study of the Schooling and Higher Education Reforms in Response to the Refugees' Influx into Greece». (Τζωράκη Ουρανία, Περιγραφική μελέτη των μεταρρυθμίσεων στη σχολική και τριτοβάθμια εκπαίδευση σε συνέχεια της εισροής προσφύγων στην Ελλάδα) στο *Social Sciences 2019* (Κοινωνικές επιστήμες 2019), 8/72.doi:10.3390/socsci8030072

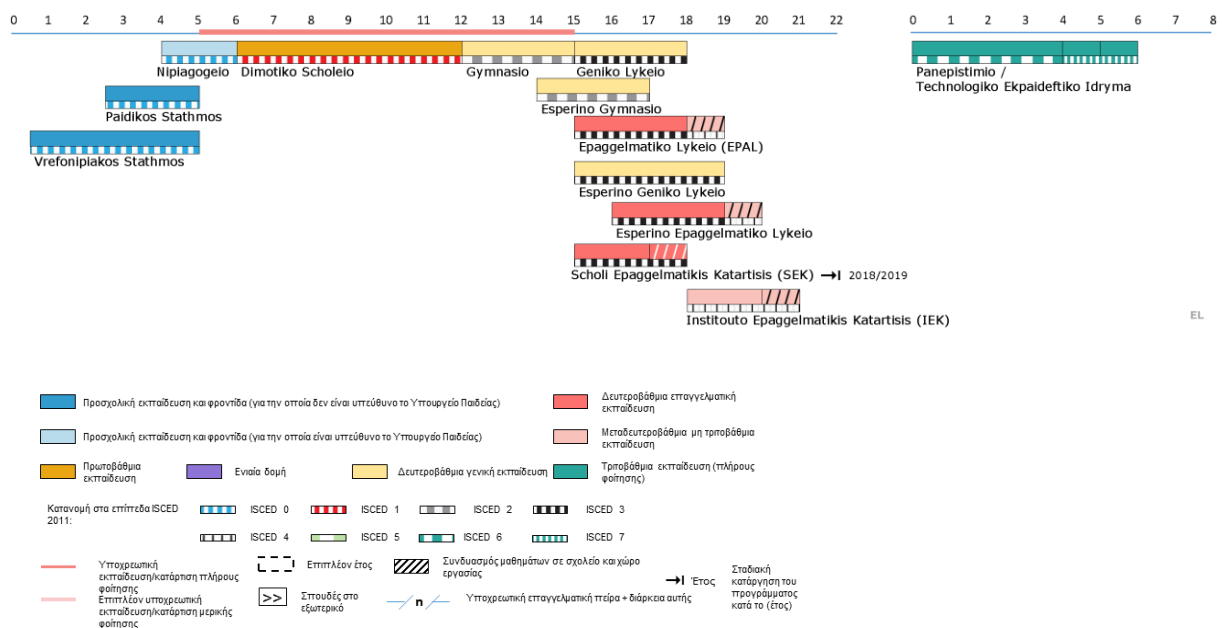
U-Multirank (2019), U-MULTIRANK 2019. *Greek Universities in Global Comparison* (Τα ελληνικά πανεπιστήμια σε διεθνή κλίμακα). <https://www.umultirank.org/export/sites/default/press-media/documents/UMR-Proposal/Country-Reports-2019/GR-Country-report-2019.pdf>

UNICEF (2019), *Refugee and migrant children in Greece - March 2019*. (Παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες στην Ελλάδα - Μάρτιος 2019) <https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/2019-04/Refugee%20and%20migrant%20children%20in%20Greece%20Mar%202019.pdf>

Παράρτημα Ι: Πηγές βασικών δεικτών

Δείκτης	Κωδικός διαδικτυακών δεδομένων της Eurostat
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Ολοκλήρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα	educ_uoe_enra10
Χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες	ΟΟΣΑ (PISA)
Ποσοστό απασχόλησης νέων αποφοίτων	edat_lfse_24
Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση	trng_lfse_03
Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ	gov_10a_exp
Δαπάνες για δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα ανά σπουδαστή	educ_uoe_fini04
Μαθησιακή κινητικότητα:	
- Κινητικότητα αποφοίτων με πτυχίο	Ο υπολογισμός του JRC βασίζεται σε δεδομένα των Eurostat/UIS/ΟΟΣΑ
- Κινητικότητα αποφοίτων με πιστωτικές μονάδες	

Παράρτημα ΙΙ: Διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή/EACEA/Eurydice, 2019. The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. (Μισθοί και επιδόματα εκπαιδευτικών και διευθυντών σχολείων στην Ευρώπη – 2016/17. Στοιχεία και αριθμοί του δικτύου Eurydice). Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρατηρήσεις και ερωτήσεις σχετικά με την παρούσα έκθεση είναι ευπρόσδεκτες και μπορούν να υποβληθούν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη διεύθυνση:
Ulrike PISIOTIS
Ulrike.Pisiotis@ec.europa.eu
ή
EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

